

Gescheiden en verbonden door bezit (Friesland tussen 1350 - 1600)

Samenvatting lezing Jonathan Bos – Akademylezingen 17 januari 2020

Mensen zijn geïnteresseerd in het verleden. Niet alleen het verleden van ons eigen leven, of dat van onze familie, maar ook van de plaats of de provincie waar we wonen. Het verleden leren we kennen door bronnen, stukjes informatie van verschillende herkomst. Hoe verder we teruggaan in de tijd, hoe minder bronnen we hebben. Daarom is het soms handig een langere periode te bestuderen. Op die manier kun je de bronnen uit die periode combineren en zo iets leren over onbekende zaken uit het verleden. Ook over het vroegere Friesland weten we nog lang niet alles.

De tijd tussen 1350 en 1600 kunnen we voor Friesland indelen in twee belangrijke periodes. De eerste periode is die van de Friese vrijheid, die duurde tot 1498. Deze tijd werd gekenmerkt door het gebrek aan een overheersende vorst, de strijd tegen het water en het bestaan van hoofdelingen en eigenerfde boeren. Het leven speelde zich voor een flink deel af op het platteland. De steden in Friesland waren in deze tijd nog niet groot.

In 1498 was er een omslag. Hertog Albrecht van Saksen veroverde Friesland. Tijdens deze tweede periode, die van Saksische en Habsburgse overheersing, veranderde de provincie naar een meer centraal bestuurd gebied. Door deze vorsten en hun ingestelde besturen werden veel meer officiële stukken geproduceerd. Hoewel het niet spannend klinkt, is een belastingregister uit 1511 een belangrijke bron voor het onderzoek naar Friesland.

In deze tijd zien we verschillende groepen in Friesland die allen verbonden waren door één kenmerk: grondbezit. Naast de al genoemde Friese adel en eigenerfde boeren waren er ook kloosters, kerken en geestelijken die veel grond en boerderijen bezaten. Naar enkele van deze groepen zijn studies gedaan, van anderen weten we eigenlijk nog weinig. Daarom is er een onderzoek gestart over deze groepen, waarvan de hoofdelingen en eigenerfde boeren in deze laatmiddeleeuwse samenleving de belangrijkste zijn. De Friese boerenplaats speelt hierin ook een hoofdrol.

Door een combinatie van ruimtelijk onderzoek (via geografische software) en de bronnen uit deze tijd, zoals het belastingregister, kunnen we deze boerderijplaatsen en personen lokaliseren. We reconstrueren de plek, de waarde en het netwerk van de groepen. Met deze informatie, deze dataset, maken we ruimtelijke analyses. Met die analyses en reconstructies kunnen we nieuwe antwoorden vinden en nieuwe vragen stellen over middeleeuws Friesland. Zo krijgen we uiteindelijk een scherper beeld van Friesland, zowel tijdens als na de Friese vrijheid.